

Վ. ԲՐՅՈՒՏՈՎԻ ԱՆՎԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ՈՈՒԶԱՆ ԼԵՎՈՆԻ ՄՈՒՍԵՅԱՆ

**ՀԱԳՈՒԱԾԸ ՈՐՊԵՍ ՆՇԱՆԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ
ՀԱՅ ԵՎ ԲՐԻՏԱՆԱԿԱՆ ԼԵՋՎԱՄՇԱԿՈՒՅԹՆԵՐՈՒՄ**

Ժ. 02.02- «Ընդհանուր և համեմատական լեզվաբանություն»
մասնագիտությամբ բանասիրական գիտությունների թեկնածովի գիտական
աստիճանի հայցման ատենախոսության

ՍԵՂՄԱԳԻՐ

ԵՐԵՎԱՆ - 2022

Աստենախոսության թեման հաստատվել է Երևանի Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարանում:

Գիտական դեկավար՝ բ.գ.դ., պրոֆեսոր Գայանե Վիովի Եղիազարյան

**Պաշտոնական
ընդդիմախոսներ՝** բ.գ.դ., պրոֆեսոր Գայանե Ռազմիկի
Հովհաննիսյան
բ.գ.թ., դոցենտ Զրիստինե Մուրադի
Հարությունյան

**Առաջատար
կազմակերպություն՝** Հայուսական համալսարան

Աստենախոսության պաշտպանությունը կայանալու է 2022թ. դեկտեմբերի 8-ին՝ ժամը 11:00-ին, <<ԲՈԿ-ի>> Վ. Բրյուսովի անվան պետական համալսարանում գործող 059 «Սլավոնական լեզուներ» մասնագիտական խորհրդի նիստում (հասցե՝ Երևան, Թումանյան 42):

Աստենախոսությանը կարելի է ծանոթանալ ԲՊՀ գրադարանում:

Սեղմագիրն առաքված է 2022թ. հոկտեմբերի 28-ին:

Մասնագիտական խորհրդի
գիտական քարտուղար,
բ.գ.թ., դոցենտ՝

Դավիթ Օնիկի Ղարիբյան

XX դարի երկրորդ վերջին և XXI դարի սկզբին գիտական միտքն առավել կարևորում է միջգիտակարգային ուսումնասիրությունները՝ խարսխված տարբեր գիտակարգերի փոխկապակցվածության վրա: Լեզվաբանությունն այսօր ուսումնասիրվում է ոչ միայն ավանդաբար ընդունված մեթոդներով և որպես առանձին գիտակարգ, այլ ներկայանում է գիտական ուսումնասիրությունների նոր հարացուցով, որտեղ միաձուվլում են տարբեր գիտակարգերի բազմավեկտոր վերլուծական մեթոդներն ու գործիքակազմը: Լեզուն այսօր դժվար է պատկերացնել առանց ճանաչողական-հասկացական գործընթացների և մշակութային արժեքների հետ համադրության:

Լեզվաբանական ուսումնասիրություններում ներկայում կարևորվում են մշակույթ-ինքնություն-նշան-լեզու աղերսները, երբ աշխարհի պատկերի տարբեր մոդելների նշանային համակարգերը և լեզվական համակարգը փոխայմանավորում են միմյանց: Նշանային համակարգերը, որոնք կիրառվում են հաղորդակցման համար, որոշում են մարդու մտածական և հասարակական գործունեության ներուժը, և, անհերթելի է, որ լեզուն առանցքային դեր ունի մարդու կողմից աշխարհի կաղապարման գործընթացներում, ուստի լեզվաբանությունը և ճանաչողական գիտությունը նշանագիտության անկյունարարերն են: Նշանագիտության, ճանաչողական գիտության և լեզվաբանության ընծեռած լայն գործիքակազմի կիրառմամբ է առանձնանում ճանաչողական նշանագիտությունը՝ որպես նոր միջգիտակարգ, որի նպատակն է ուսումնասիրել բարիմաստը՝ համախմբելով վերոնշյալ բոլոր գիտական ուղղությունների տեսամեթոդական և հասկացական դրույթները:

Սույն ատենախոսության առարկան հագուատն է՝ որպես նշանային համակարգի տարր հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում: Որպես հետազոտության տեսական-մեթոդական հիմք ընդունել ենք տարբեր տեսաբանների առաջարկած հիմնարդույթները. **հագուատի** նշանային համակարգը ուսումնասիրելու նպատակով՝ Զ. Դիրսի և Ռ. Բարտի նշանի տեսությունները, **հագուատ** բարիմաստային հարացուցի վերլուծության նպատակով՝ Ա. Գրեյմասի կառուցվածքային իմաստաբանության տեսությունը, **հագուատ**, **հագուատի** պարագաներ, **հագուատի** գոյն բաղադրիչներով հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ներում առկայացող **հագուատը** ինքնությունն է ճանաչողական փոխաբերության միջոցով հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում **հագուատ** նշանի ընկալումները վեր հանելու և զուգադրելու նպատակով՝ Զ. Լակրֆֆի և Մ. Զոնտնի ճանաչողական փոխաբերության տեսությունը և Ռ. Յակոբսոնի միջնշանային փոխատեղման տեսությունը:

Սույն ուսումնասիրության լեզվանյութ են ծառայել հայերեն և անգլերեն **հագուատ** բարիմաստային խոմբը, **հագուատ**, **հագուատի** պարագաներ,

հագուստի գոյն բաղադրիչներ պարունակող դարձվածային միավորները (այսուհետ՝ ԴՄ): Բառարանային համատարած ընտրանքի միջոցով դուրս են ըերվել և վերլուծվել **հագուստ** բարիմաստային խումբը Ներկայացնող հայերեն 16 բառային միավոր և անգերեն 32 բառային միավոր, **հագուստ** մատնանշող նորաբանություններ՝ հայերեն 67 և անգերեն 70, ինչպես նաև ԴՄ-ներ, ասացվածքներ և առանձներ՝ հայերենում 300 և անգերենում 290:

Ատենախոսության **թեմայի** ընտրությունը և **արդիականությունը** պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ ճանաչողական նշանագիտության և ճանաչողական փոխաբերության համատեքստում հագուստի՝ որպես նշանային համակարգի վերլուծությունը, ինչպես նաև դրա տեղն ու դերը տվյալ ժողովրդի լեզվամշակույթում վեր հանելը և գուգադրելը մեծապես կարևորվում է լեզվաբանական ուսումնասիրությունների ներկա հարացուցում:

Ատենախոսության **նպատակն** է ոչ միայն ուսումնասիրել **հագուստ** բարիմաստային հարացուցը, **հագուստ**, **հագուստի պարագաներ**, **հագուստի գոյն** մատնանշող լեզվական միավորները և այդ բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ները՝ որպես նշանային համակարգի մաս հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում, այլև նպաստել այն կարծիքի հաստատմանը, որ հագուստի՝ որպես բարդ նշանային համակարգի ուսումնասիրությունը կարող է հիմք ծառայել հայ և բրիտանական ազգային լեզվամտածողության բնորոշ գծերի բացահայտման, դրանցում առկա նմանությունների և տարբերությունների վերհանման և հիմնավորման համար:

Այս նպատակին հասնելու համար ատենախոսության մեջ առաջադրվել են հետևյալ **խնդիրները՝**

- ուսումնասիրել նշանագիտության, լեզվամշակութաբանության, ճանաչողական նշանագիտության և ճանաչողական փոխաբերության տեսության ընծեռած վերլուծական գործիքակազմը, նշանի, լեզվական նշանի և նշանակերտման առանձնահատկությունները՝ վերլուծելով տարբեր տեսաբանների կողմից առաջարկվող տեսակետները, և սահմանել ատենախոսության հայեցակարգային ապարատը,
- վերհանել և գուգադրել **հագուստ** նշանի ընկալումները հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում վերլուծելով հագուստը՝ որպես նշան, ազգային հագուստը, զարդարանքի պարագաները՝ որպես խորհրդանշերից բաղկացած յուրահատուկ նշանային համակարգ և դաշվածքը՝ որպես ինքնության նշան և յուրահատուկ մշակութային տեղեկատվություն կրող լեզվական միավորներ հայերենում և անգերենում,
- վերհանել և գուգադրել **հագուստ** նշանակիչի բառայնացման առանձնահատկությունները և **հագուստ** նշանակյալի իմաստային դաշտը երկու լեզվամշակույթներում համակողմանիորեն վերլուծելով **հագուստ** բարիմաստային հարացուցի և **հագուստ** նշանի լեզվականացման միջոցները հայերենում և անգերենում,

- Ժամանակակից հայերենի և անգլերենի դարձվածային ֆոնդից առանձնացնել հագուստ, հագուստի պարագա, հագուստի գույն արտահայտող բաղադրիչով ԴՄ-ները, վերլուծել դրանցում առկայացած **հագուստը ինքնություն** է սեռանիշ փոխաբերության տեսականիշ փոխաբերությունները, դրանց հիմքում ընկած լեզվաճանաչողական կաղապարները և զուգադիմ ստացված արդյունքները՝ կարևորելով լեզվական և արտալեզվական գործոնների դերը երկու լեզվամշակույթներում:

Ներկայացված հիմնախնդիրների ոչ բավարար ուսումնասիրությունը լեզվաբանության մեջ պայմանավորում է սույն ատենախոսական աշխատանքի նորույթը, այն է՝ առաջին անգամ:

- իրականացվում է հագուստի՝ որպես նշանային համակարգի, զուգադրական վերլուծություն համեմատաբար նոր լեզվաբանական ուղղությունների՝ ճանաչողական նշանագիտության և ճանաչողական փոխաբերության տեսության լույսի ներքո հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում,
- առանձին ուսումնասիրության առարկա է **հագուստ** լեզվական նշանի համեմատական ուսումնասիրությունը հայերենում և անգլերենում, ուստի իրականացված զուգադրական վերլուծությամբ փորձ է արվում վեր հանել **հագուստ** նշանի ընկալման նմանություններն ու տարրերությունները՝ երկու մշակույթների լեզվամտածողության, կենսափիլիստիկայության և աշխարհի լեզվական պատկերի համատեքստում,
- իրականացվում է հագուստի տարրերի՝ ազգային հագուստի, տարագի, զարդարանքի պարագաների և դաշվածքի՝ որպես նշանային համակարգի զուգադրական վերլուծություն՝ կարևորելով դրանց լեզվական առկայացումները,
- իրականացվում է **հագուստ** նշանի լեզվականացման միջոցների, հայերեն և անգլերեն **հագուստ** և **clothes** բառերի հոմանիշային շարթերի, **հագուստ** մատնանշող նորաբանությունների, ինչպես նաև **հագուստ**, **հագուստի պարագա**, **հագուստի գույն** մատնանշող բաղադրիչներով ԴՄ-ների զուգադրական վերլուծություն հայերենում և անգլերենում:

Լեզվաբանական վերլուծության մեթոդների ընտրությունը բխում է ուսումնասիրվող նյութի բնույթից և հետազոտության նպատակից: Վերլուծության ընթացքում կիրառվել են հետևյալ **մեթոդները**՝ նշանագիտական վերլուծության, ճանաչողական փոխաբերության վերլուծության, բառարանային համատարած ընտրանքի (դուրս գրված օրինակները լուսաբանվել են գեղարվեստական գրականությունից դուրս բերված օրինակներով), բաղադրիչային վերլուծության, զուգադրական և համաժամանակյա զուգահեռ մեկնաբանման (եթեմն անհրաժեշտություն է զգացվել դիմել տարժամանակյա քննության, քանի որ հարկ է եղել վերհանել

հագուստ նշանի ընկալման պատմամշակութային շերտերը, պարզել ԴՄ-ների ստուգաբանությունը, ծագման աղբյուրները), քանակական-վիճակագրական մշակման:

Որպես աշխատանքի **մեթոդաբանական հենք** առաջարկում ենք տարրեր տեսաբանների՝ փիլիստիկաների (Օգոստինոս Երանելի, Արիստոտել, Ի. Կանտ, Է. Կամիրեր, Զ. Լոր, Կ. Մարքս, Ֆ. Էնգելս և այլք), հոգեվերլուծաբանների (Ա. Մասլով, Կ.Գ. Յոնգ և այլք), նշանագետների (Ռ. Բարտ, Զ. Պիրս, Ու. Էկո, Յու. Լուտման, Զ. Մորդիս, Կ. Լևի-Ստրուս, Յու. Ստեպանով, Կ. Պալմեր, Վ. Ռուդնիկ և այլք), լեզվաբանների (Ֆ. դը Սոսյուր, Վ.Հումբոլդտ, Ա. Պոտերնյա, Կ. Բյուլեր, Ռ. Յակոբսոն և այլք), ճանաչողական գիտությամբ գրադիդու լեզվաբանների (Զ. Ֆիլմոր, Զ. Լակոֆֆ, Է. Ռոշ, Ռ. Լանգարեր, Է. Ջենսեն և այլք) ներկայացրած հենքային դրույթները:

Աստենախոսության **տեսական արժեքը** պայմանավորված է այն փաստով, որ հետազոտության արդյունքները կարող են նպաստել այլ նշանային համակարգերի հետագա ուսումնասիրությունների իրականացմանը, ճանաչողական նշանագիտության, լեզվամշակութաբանության և ճանաչողական լեզվաբանության շրջանակներում գուգադրական նշանագիտական ուսումնասիրությունների մեթոդիկայի զարգացմանը:

Հետազոտության **գործնական արժեքն** այն է, որ մշակվում է գործիքակազմ ճանաչողական նշանագիտական միջայիսակարգային հետագա ուսումնասիրությունների համար, ներկայացվում է համապարփակ նյութ՝ նշանագիտության, լեզվամշակութաբանության, ճանաչողական լեզվաբանության, միջմշակութային հաղորդակցության, անգլերենի և հայերենի գուգադրական իմաստաբանության, հասկացութաբանության դասընթացների, գործնական ձեռնարկների և բառարանների ստեղծման համար: Հետազոտության արդյունքները կարող են ունենալ նաև կիրառական նշանակություն՝ օգտագործելիով նորածնության տներում հագուստի ձևավորման, ճամփորդական ուղեցուցերի ստեղծման և այլ նպատակներով:

Աստենախոսության նպատակն ու խնդիրները պայմանավորել են աշխատանքի **կառուցվածքը**. այն բաղկացած է ներածությունից, չորս գլուխներից, որոնք համապատասխանաբար բաժնավում են ենթագույնների, եղակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից, ինչպես նաև երկու հավելվածից:

Ներածության մեջ ներկայացվում է ուսումնասիրության հիմնարեման, կիրառված մեթոդները, աշխատանքի կառուցվածքը, որոշարկվում են աշխատանքի նպատակն ու խնդիրները, տեսական և գործնական արժեքը, հիմնավորվում է հետազոտության արդիականությունն ու նորույթը:

Առաջին գլուխը, որը վերնագրված է «**Նշանի ուսումնասիրության տեսական հիմքերը**», բաղկացած է երեք ենթագլխից:

Առաջին Ենթագլխում («Նշանագիտությունը որպես նշանի մասին գիտություն և գիտական հետազոտության մեթոդ») ներկայացվում է նշանագիտությունը՝ որպես նշանների, նշանային համակարգերի, դրանց տեսակների, կառուցվածքի, գործառույթների, ինչպես նաև նշանային իրադրության մասին ուսմունք: Նշանագիտությունը զարգանում է գիտությունների խաչմերուկում և ունի առանցքային դիրք ժամանակակից գիտության հարացուցում: Այն իր ուսումնասիրությունների նյութը քաղում է լեզվաբանությունից, հոգեբանությունից, մշակութաբանությունից, հասարակագիտությունից, կիբեռնետիկայից, գրականագիտությունից և այլ գիտություններից, և փոխարենը այդ գիտությունների համար ծառայում է որպես հետազոտության մեթոդ՝ առաջարկելով տվյալ գիտության խնդիրների լուծում՝ իր գործիքակազմի և մետալեզվի միջոցով:

Երկրորդ Ենթագլխում («Ճանաչողական նշանագիտությունը որպես միջամտակարգային հետազոտական ուղղություն») ըննարկվում են ճանաչողական գիտության, նշանագիտության, լեզվաբանության, լեզվամշակութաբանության և այլ գիտակարգերի փոխկապվածության խնդիրները, ճանաչողական նշանագիտության հիմնահարցերը՝ ըստ տարրեր տեսաբանների՝ Ֆ. դը Սույուր, Զ. Պիրս, Ռ. Բարտ, Ու. Էկո, Յու. Լուտման, Զ. Լակոֆֆ, Մ. Ջոնսոն, Վ. Հումբուլտ և այլք: Մանրակրկիտ քննության են առնվում նշանագիտության ճանաչողական մոտեցումները: Ըստ Զ. Չատուկի՝ ճանաչողական նշանագիտությունը գրեթե հավասարապես սերում է նշանագիտությունից, ճանաչողական գիտությունից և լեզվաբանությունից, ընդորում, այն կարելի է ընկալել ինչպես այդ գիտական ոլորտները ներառող, այնպես էլ դրանց սահմանները գերազանցող գիտական ուղղություն: Հետևաբար, ճանաչողական նշանագիտությունը նվիրված է իմաստի և նշանակերտման միջամտակարգային ուսումնասիրությանը՝ հիմք ընդունելով լեզու - նշան - ճանաչողություն - մշակույթ աղերսները, դրանց փոխկապակցված, փոխայմանավիրված և դինամիկ զարգացող բնույթը:

Երրորդ Ենթագլխում («Նշան և նշանակերտում») ուսումնասիրելով նշանի տարրեր տեսակները, դրանց կառուցվածքը, նշանայնության և նշանակերտման առանձնահատկությունները՝ ըստ տարրեր տեսաբանների (Ֆ. դը Սույուր, Կ. Բյուլեր, Զ. Պիրս, Ռ. Բարտ, Ու. Էկո և այլք)՝ վերհանվում է այն դրույթը, որ նշաններում արտացոլված են աշխարհաճանաչողական գործունեության պատկերային-փոխարերական տարրերը, որոնք տարրեր լեզվամշակույթներում հանդիսանում են գալիս տարրեր նշանակումներով:

Աստենախոսության երկրորդ գլուխը, որը վերնագրված է «Հագուստ» նշանի ընկալումները հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում», կազմված է երկու Ենթագլխուց: Ուսումնասիրվում է հագուստի նշանակումներուն և հիմնավորվում է այն որպես ինքնության նշան դիտելու գաղափարը:

Առաջին Ենթագլխում («Հագուստի նշանակությունն ու գործառույթները») ուսումնասիրվում է հագուստի նշանակությունը՝ որպես մարդու հիմնական պահանջմունքներից մեկը և վեր են հանվում հագուստի գործառույթները:

Երկրորդ Ենթագլխում («Հագուստը որպես նշան»), որը կազմված է երկու բաժնից, ուսումնասիրվում է հագուստը, ինչպես նաև զարդարանքը և դաշվաճրը՝ որպես նշանային համակարգեր: Ներկայացվում է հագուստի համայիրի նշանագիտական վերլուծություն՝ ըստ Ռ. Բարտի և Զ. Պիրսի տեսությունների, վերլուծվում են հագուստ-նշանների միջև առկա շարակարգային և հարացուցային հարաբերությունները, ընդգծվում է հագուստի՝ որպես նշանային համակարգի կիրառությունը արվեստում՝ գեղանկարչության, գրականության, ֆիլմերի մեջ, հայ և անգինական գրականությունից դուրս բերված օրինակներում վերլուծվում է հագուստ-նշանը՝ որպես կերպարակերտման և անձի ինքնությունը բացահայտելու արդյունավետ գործիք:

Առաջին բաժնում («Տարազը և ազգային հագուստը՝ որպես խորհրդանիշ») ուսումնասիրվում են հայ և բրիտանական ազգային հագուստի, տարազի և զարդարանքի պարագաների խորհրդանշային իմաստները, իսկ երկրորդում («Դաշվածքը որպես ինքնության նշան») վերլուծվում են հայերեն և անգլերեն լեզվականացված դաշվածքները՝ որպես ինքնության առանձնահատուկ նշան և մշակութային տեղեկատվություն կրող միավորներ:

Առենախոսության երրորդ գլուխը վերնագրված է «Հագուստ» բառիմաստային հարացուցը հայերենում և անգլերենում» և կազմված է երկու Ենթագլխից:

Առաջին Ենթագլխում («Հագուստ» բառիմաստային խումբը հայերենում և անգլերենում») ուսումնասիրվում և զուգադրվում է հագուստ բառիմաստային խումբը հայերենում և անգլերենում՝ վերհանելով և վերլուծելով հագուստ և clothes բառերի հոմանիշային շարքերը, դրանցում դրսորված տարբերակիչ իմակները, դրանց բառակազմական կադապարները, լեզվամշակութային շերտը, ինչը թույլ է տալիս վերհանել հագուստ նշանակիչի բառայնացման առանձնահատկությունները և հագուստ նշանակյալի իմաստային դաշտը երկու լեզվամշակությաներում:

Հայերենում հագուստ բառիմաստային խմբի նույնացուցիչ նշանը հագուստ բառն է, մերձակիր եղույին շերտը կազմում են զգեստ, տարազ, հանդերձ, հանդերձանք, շոր, լաթ, հագնելիք, հագուստեղեն, հագուստ-կապուտ, հագ ու կապ, իսկ հեռավոր եղույին շերտը՝ հալավ, ազանելիք, սրեմ, սրող, թանկուցի, փորանկած բառերը: Անգլերենում տվյալ բառիմաստային խմբի կենտրոնական միավորը clothes բառն է, մերձակիր եղույին շերտը՝ clothing, wear, wearables, dress, outfit, costume, wardrobe,

garments, apparel, ensemble, attire, vestment, vesture, իսկ հեռավոր եզրային շերտը՝ weeds, gear, habits, get-up, threads, toilet, duds, clobber, garb, togs, toggery, rag, glad rags, raiment, schmutter, rig, rigging, rigout բառերը:

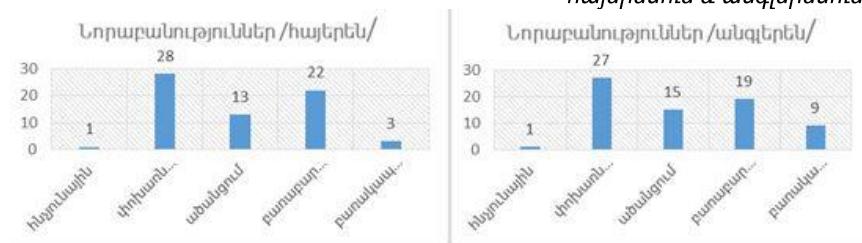
Հայերենի համեմատությամբ անգլերենում **clothes** բառիմաստային խմբում առավել մեծ թվով բառույթների առկայությունը կարելի է բացատրել անգլերենի բառակազմական առավել լայն հնարավորություններով:

Հայերեն **հագուստ** բառիմաստային խմբում արտահայտված է 22, իսկ անգլերենում՝ 23 իմակ: Հայերենում բացակայում են **1.հագնելը, հագուստ կրելը, պարասպրվելը, 2.նորածնություն, 3.ժամանակաշրջանի, երկրի, վայրի և դասային վերաբերություն ունեցող հագուստ և հարդարանքի պարագաներ, 4.կերպարային հանդերձանք, դիմակահանդեսի հագուստ, 5.բեմական հագուստ, 6.հագուստի հավիկանչ՝ համապատասխան, համահոնչ, հագուստ առիթի, չազող, շքեղ, 7.զգեստապահարան, 8.թագավորական կամ ազնվական գանձնություն բաժին, որին վսրահիված է հագուստ, զարդեր և անձնական իրեր պահպանելու գործը, 9.հագուստի կրելիություն, 10.խանություն վաճառվող հագուստ, 11.հեծյալի հանդերձանք, զրահ, հագուստի ծիերի տարրերակիչ իմակները: Անգլերենում բացակայում են **1.ազգային հագուստի ծև, 2.քարուրաշոր, 3.զինվորական հագուստ, 4.կահավորանք, 5.էլեկտրական լուսավորության իրերի ամբողջություն, 6.որևէ բան թաքցնելու, քողարկելու՝ այլ գեսքով ներկայացնելու միջոց, 7.փիսը. կամագուրկ՝ անգործունյա մարդ, փալաս տարրերակիչ իմակները:****

Հայերեն **հագուստ** և անգլերեն **clothes** բառիմաստային խմբերի իմաստային դաշտում արտացոլված իմակներից և վերհանված ստուգաբանական տվյալներից դրւում են թերվել և դասակարգվել ինքնության տեսակները՝ հայերենում ինքնության 9, իսկ անգլերենում՝ 10 ցուցիչ:

Երկրորդ ենթագիլում («Հագուստ մատնանշող նորաբանությունները անգլերենում և հայերենում») ուսումնասիրվում և գուգադրվում են **հագուստ** մատնանշող նորաբանությունները անգլերենում և հայերենում՝ որպես հագուստի ժամանակակից ընկալումներն արտացոլող լեզվական նոր նշաններ: Հագուստ, հագուստի գոյն, արսեսուար մատնանշող, նորածնությանը վերաբերող նորաբանությունները երկու լեզուներում մեծ բառափոններ են, որոնք ոչ միայն հարստացնում են տվյալ լեզուն, այլև արժեքավոր տեղեկատվություն են պարունակում հագուստի և նորածնության ոլորտի և ընդհանուր առմամբ՝ երկու ժողովուրդների աշխարհընկալման և աշխարհի լեզվական պատկերի փոփոխությունների վերաբերյալ:

Գծապատկեր 1. Հազուսը մադինանշող նորաբանությունները հայերենում և անգլերենում

Ինչպես երևում է գծապատկերում, հայերենում և անգլերենում դիտարկված նորաբանությունների մեջ քանակապես գերիշխում են փոխառությունները, և հայերենում դրանք առավելապես փոխառված են անգլերեն բառաբարձրման և ածանցման միջոցով ստեղծված նորաբանություններից:

Չորրորդ գլուխը, որը վերնագրված է «Հազուս» նշանի լեզվամշակութային վերլուծությունը հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ների հիման վրա», նվիրված է հայերեն և անգլերեն հազուս, հազուսի և զարդարանքի պարագաներ, գոյն մատնանշող բաղադրիչներով ԴՄ-ներում **հազուսի նշանի** վերլուծությանը: Ըստ Ռ. Յակոբսոնի միջնամյան փոխատեղման և Զ. Լակոնֆի ճանաչողական փոխաբերության տեսության՝ վերլուծվել են հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ները՝ որպես **Հազուսը հւեսութեազուն** և սեռանիշ փոխաբերության առկայացման միջոցներ, առանձնացվել են մի շարք տեսականիշ փոխաբերություններ և վերլուծվել չորրորդ գլխի համապատասխան ենթագլուխներում. **Հազուսը սշակութազին հւեսութեազուն**, **Հազուսը կրուսկան հւեսութեազուն**, **Հազուսը սեռազին հւեսութեազուն**, **Հազուսը սասարսկական դիրք**, **Հազուսը սասագիտութեազուն**, **Հազուսը բարեկեցութեազուն**, **Հազուսը բարեկեցութեազուն**:

Սուաջին ենթագլուխում (**«Հազուսը մշակութային/ազգային ինքնություն է»**) վերլուծվում է **Հազուսը սշակութազին/սասազին հւեսութեազուն** և տեսականիշ փոխաբերությունը, որը լեզվում հիմնականում արտահայտվում է իրակությունների միջոցով: Հայերենում դարձվածային իրակություններում հազուսը կարող է արտահայտվել **գոգնոց**, **լաշակ**, **գողակ/գլխարկ/փափախ**, **գոտի** հազուսի պարագաներով, ինչպես նաև դրանց գոյններով **կարմիր գոգնոց**՝ կին, **լաշակ ողել**՝ աղջիկ, հարս ողել, **կանաչ-կարմիր (ժապավեն)** **կապել**, **ուսկապ կապել**՝ պրային ամուսնացնել, **կարմիր գոգնոց կապել**՝ ամուսնանալ, **գոտուն դիպչել**՝ ուրնձգություն կարարել դիմացինի իշխանության հանդեպ, **գոտին արծակել**՝ պարպազրկել և անպաշտպան թողնել և այլն:

Անգլերենում **Հագուստը** սշակութազին/աշազին հւենութթուն է փոխարերության ցուցիչ են *crown, collar, stocking, coat, hat* հագուստի ապագանները, ինչպես նաև դրանց գույներով կազմված դարձվածային իրակությունները՝ *crown princess/crown prince*՝ թագաժառանց, *crowned head*՝ թագավոր/թագուհի, *wear the King's /Queen's coat*՝ բրիտանական բանակում ծառայել, *the little gentleman in the velvet coat*՝ խլուրդ, *a white-collar /a white-collared worker*, նոյնն է՝ *a blackcoat /a black-coated worker*՝ մասնագիրական և գրասենյակային (մրավոր) աշխարհանք կարարող մարդ և այլն:

Երկրորդ ենթագլխում («Հագուստը կրոնական ինքնություն է») վերլուծվում և զուգադրվում են **Հագուստը Կրոնական հւենութթուն է տեսականից փոխարերությունն առկայացնող հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ները:**

Երկու ազգերին էլ բնորոշ չէ կրոնական հատուկ շեշտվածությամբ հագուստ կրելու մշակույթը, սակայն երկու լեզվամշակույթներում էլ **Հագուստը Կրոնական հւենութթուն է** փոխարերության ցուցիչ կարող են լինել եկեղեցական հագուստի պարագաներով կազմված, ինչպես նաև **Խաչ/cross** բառով կազմված ԴՄ-ները՝ **Խոյր կրել՝ եպիսկոպոս լինել, սրեմ հագնել՝ եկեղեցական հոգևոր ծառայության անցնել,** *wear pectoral cross/a pectorale*՝ եպիսկոպոս լինել, *հոգևորականների* բարձր դասին պարկանել և այլն:

Նկատեի է, որ երկու լեզվամշակույթներում էլ հագուստի **սև** գույնն ունի կրոնական զուգորդություն՝ **սև փիլոն, սև փիլոն հագնել/կրել, սև սրեմ, սև սրեմ հագնել/կրել, to wear a black coat/to be a black-coat:** Այս համընկնումը կարելի է բացատրել քրիստոնեական արժեքային տարրերի ընդհանրությամբ, այն է՝ եկեղեցու սպասավորների սև հագուստը պարզ է, զուրկ շքեղությունից:

Երկու լեզվում էլ **Հագուստը Կրոնական հւենութթուն է** փոխարերությունն առկայացնող ԴՄ-ների հիմքում ընկած են **հագուստ+գոյն, հագուստ+կրել/հագնել, հագուստ+գոյն+կրել** լեզվաճանաշղողական կաղապարները:

Երրորդ ենթագլխում («Հագուստը սեռային ինքնություն է») քննվում են **Հագուստը ՍեռաՅին հւենութթուն է** փոխարերությունն առկայացնող հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ները: Հայերենում այս փոխարերությունն առկայանում է տղամարդու վերաբերություն ունեցող **գդակ/զիսարկ/փափախ**, կնոջ վերաբերություն ունեցող **գոգնոց, լաչակ** բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ներում:

Ինչպես արդեն նշել ենք, հայ լեզվամշակույթում **գդակը/զիսարկը/փափախը** զուգորդվում է տղամարդու, տղամարդկային հատկանիշների և տղամարդու արժանապատվության հետ, ուստի այդ բաղադրիչով կազմված ԴՄ-ները առավելապես մատնանշում են հենց այդ հատկանիշները՝ **գդակ դնել/ծածկել՝** դրամարդ լինել, դրամարդկային

հավրկություններով օժդրված լինել, **գլխին գդակ դնել/լինել/ունենալ'** դրամարդ համարվել, դրամարդ լինել, դրամարդու կոչմանը արժանի լինել և այն: Եթե տղամարդու սեռային վերաբերություն ունեցող ԴՄ-ներում շեշտադրված են տղամարդկային հատկանիշները, տղամարդու արժանապատվությունը, ապա կնոջ սեռային վերաբերություն ունեցող ԴՄ-ներն առավելապես մատնանշում են նրա ամուսնական կյանքով ապրելու հանգամանքը՝ **կարմիր զոգնոց կապել'** ամուսնանալ, **գոտին կապել'** սեռական կյանքով ապրել, քանի որ ամուսնական հարսի մեջքին ավանդաբար գոտի էին կապում, **գոտին քանդել'** երիտասարդ աղջկա հետ սեռական հարաբերություն ունենալ և այն:

Եթե հայերենում **Հագուստ** սեռաՅին հւետորթՅՈՒՆ է փոխարերությունն առկայացնող ԴՄ-ներում գերիշխում է դրամարդու **կնաբարո դառնալու** իմակը՝ **գնա, լաչակ կապի (ր)**՝ արհամարհական արդահայդրություն՝ դու դրամարդ չես, կնամարդի ես, կնաբարո ես, **լաչակ կապել'** արհամարհական, նախադրական արդահայդրություն դրամարդուն ուղղված, կին դառնալ, կնաբարո լինել, **լաչակս դրա (մեկի) գլխին (իսկց.)**՝ արհամարհական, նախադրական արտահայտություն դրամարդուն ուղղված՝ ակնարկելով նրա կնամարդի լինելը, ապա անգլերենում առավելապես արտահայտված է **կնոջ, մոր ազդեցության գրակ** գտնվելու/չգտնվելու առանձնահատկությունը՝ **be tied to one's mother's apron-strings**՝ մոր ազդեցության, տիրապետության տակ լինել, **escape from/cut from/outgrow one's mother's apron-strings**, **be free of one's mother's apron-strings**՝ մոր ազդեցության, տիրապետության տակ չլինել, դուրս գալ մոր տիրապետությունից, **be tied to one's wife's apron-strings**՝ կնոջ ազդեցության, տիրապետության տակ լինել, **escape from one's wife's apron-strings/be free of one's wife's apron-strings**՝ կնոջ ազդեցության, տիրապետության տակ չլինել, դուրս գալ կնոջ տիրապետությունից:

Անգլերենում **Հագուստ** սեռաՅին հւետորթՅՈՒՆ է փոխարերությունն առկայացնող ԴՄ-ներում տղամարդու վերաբերություն են արտահայտում **button** բաղադրիչով՝ **wear bachelor's buttons**՝ չամուսնացած տղա լինել, իսկ կնոջ վերաբերություն՝ **stocking, cap, apron-string** բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ները՝ **a blue stocking**՝ «կապովդ գոլպա», կիրթ կին, որն առավել հետաքրքիւ է գիրությամբ, և զորկ է կանացիությունից, **a pink-collar/a pink-collar worker**՝ ցածր վճարվող աշխադանք կապարող կին:

Չորրորդ ենթագլուխում (**«Հագուստը հասարակական դիրք է»**) վերլուծվում են **Հագուստը հասարակական դիրք** է փոխարերությունն առկայացնող հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ները: Հայերենում **Հագուստը հասարակական դիրք** է փոխարերության ցուցիչ են **թաշկինակ, չոլխա, գրապան, լաչակ, փեշ, շապիկ, վարփիք, փալաս** և հագուստի այլ պարագաներով կազմված ԴՄ-ները:

Ստորադասության նշան է **չուխա հագնող, չուխավոր լինել** ԴՄ-ը, որն առավելապես վերաբերում է տղամարդուն, ինչպես նաև՝ **ձեռքի թաշկինակ լինել**, ինչը նշանակում է յիովին սրորադաս լինել մեկին, կախված լինել մեկից, վարդիք կատել չփիփենալ՝ անփորձ, անհմուր, խիստ անշնորհք լինել փալաս դառնալ՝ անպետքանալ, ոչնչի պետք չզալ և այլն:

Վերադասությունը հայերենում հիմնականում արտահայտվում է փորձառություն, հմտություններ, խելք ունենալու պարագայով, օրինակ՝ **ծալել գրպանը դնել մեկին ԴՄ-ը** խորհրդանշում է մեկի հանդեպ ինչոր հարցում առավելություն ունենալը, իսկ **մի քանի շապիկ ավելի կտրել/հագնել/մաշել ԴՄ-ը** շար մեծ, փորձառու, դարձիքով լինելը:

Անգլերենում **շագուսը շասրակառ** դիրք է փոխաբերությունը կարող է արտահայտվել նաև *collar* բաղադրիչով **ԴՄ-ներով՝ a white-collar /a white-collar worker, նոյնն է՝ a blackcoat /a black-coated worker, a blue-collar / a blue-collar worker, a pink-collar/ a pink-collar worker**, որոնք քննել ենք **շագուսը սւակութանիւն հւեսութեազուն** է փոխաբերության շրջանակում: Այստեղ կարևորում ենք օձիքի գոյնը, որը հասարակական առավել բարձր կամ ցածր դիրք գրավելու նշան է, ուստի տվյալ **ԴՄ-ներում առկայանում** է նաև **շագուսը շասրակառ դիրք է փոխաբերությունը:** Անգլերենում վերադասության նշան է, օրինակ, **wear purple'** մանուշակագույն հագուստ կրել **ԴՄ-ը**, իսկ ընտանիքի շրջանակներում վերադասության ցուցիչ է **wear the breeches/pants/trousers** **ԴՄ-ը**, որի իմաստը հայերենում արտահայտվում է ոչ թե հագուստի պարագայով, այլ մարմնի մասով՝ **գլուխ** բաղադրիչով կազմված **ԴՄ-ում՝ լրան գլուխ լինել.** Ստորադասությունը կարող է ընտանիքում արտահայտվել **be tied to smb's apron strings** **ԴՄ-ով**, որը համարժեք է հայերենի՝ **կնոջ փեշից/լաչակից կախված լինել** **ԴՄ-ին:**

Հետաքրքրական է նաև **fur coat and no knickers** **ԴՄ-ը**, որը մատնանշում է անգիտացների կարծիքը բարձր խավին պատկանելիության մասին, որը, սակայն, իրականությանը չի համապատասխանում: Այս **ԴՄ-ը** և դրա հոմանիշ **all hat and no cattle** **ԴՄ-ը** նաև **շագուսը բւսկորութեազուն** է փոխաբերության ցուցիչ են, քանի որ մատնանշում են բնակորսության բացասական գիծ՝ մեծամկություն:

Հինգերորդ ենթագլխում («**Հագուստը մասնագիտություն է**») քննվում են **շագուսը բաստագիտութեազուն** և **տեսականիշ փոխաբերությունն առկայացնող հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ները:**

Կարելի է փաստել, որ և՛ հայերենում, և՛ անգլերենում հագուստով արտահայտված **ԴՄ-ները** կարող են արտահայտել տարբեր մասնագիտություններ՝ հայերենում՝ թիշկ (խալաթ), ոստիկան կամ ուազմական ծառայող (ուսադիր), գրասենյակային աշխատող (փողկապ), դատախազ (պիջակ), դատավոր (պատմուման), գինվորական (բերետ), իսկ անգլերենում՝ զինվորական, նավասպի, մարզիկ, ոսպիկան, բանվոր, (hat),

զիվորական, բժիշկ (coat), ակադեմիկոս, դասախոս, ուսանող, ծաղարածու (cap), գրասենյակային աշխատող, ֆիզիկական աշխատանք կատարող (collar) և փոխանոնության ոճական հնարի հիման վրա ստեղծված այլ ԴՄ-ներ:

Երկու լեզվամշակույթներում էլ գլխարկը և նրա տեսակները ներկայանում են ՀԱԳՈՒՏԸ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ և փոխարերությունն առկայացնող ԴՄ-ներում, ինչպես արդեն վերոնշյալ հայերեն ԴՄ-ներում՝ բերետը և նրա գույները: Անգլերենում՝ **beret** բառով կազմված են մի շարք ԴՄ-ներ՝ **a red beret**՝ թագավորական ուազմական ուստիկանության ծառայակից, **a maroon beret**՝ օդապարիկներով թռնելու մեջ մասնագիտացած անգլիական բանակի զինվորական, **a green beret**՝ հետախուզական գործերի ծառայակից, **a black beret**՝ բրիտանական զինված ուժերի ծառայակից և այլ ԴՄ-ներ, որոնց հիմքում ընկած է **հազուստ+գույն** կաղապարը: Անգլերենում առկա են նաև **hat** բաղադրիչով կազմված ԴՄ-ներ՝ **a brass hat**՝ զիվորական, ավագ սպա, **a hard hat**՝ պաշտպանող գլխարկ կրող շինարարական աշխատանք կատարող, բանվոր, որոնք առկայացնում են ՀԱԳՈՒՏԸ ՄԱՍՆԱԳԻՏՅՈՒՆ և փոխարերությունը:

Վեցերորդ ենթագիրում («Հագուստը բարեկեցություն է») ուսումնասիրվում է ՀԱԳՈՒՏԸ ԻՆՔԵԿՑՈՒԹՅՈՒՆ և սեռանիշ փոխարերության ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ և տեսականիշ փոխարերությունը, որը սեռանիշ է դառնում ՀԱԳՈՒՏԸ ՀԱՐՍՈՒԹՅՈՒՆ և ՀԱԳՈՒՏԸ ԱՐԵԱՏՈՒԹՅՈՒՆ և տեսականիշ փոխարերությունների համար:

Հայերենում ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ և* փոխարերությունն առկայանում է գրպան/ջեր (64%), շապիկ (12%), գոտի (9%), շորահոտ (6%), կարկատան (3%), չոլ (3%), օճիր (3%), փոխան (3%), հալավ (3%) բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ներում, որտեղ քանակական առումով գերակշռություն ունի գրպան/ջեր (61%) բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ները: ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ և փոխարերությունն առկայացնող ԴՄ-ների հիմքում հիմնականում ընկած են հազուստ+մոլուկ, **մի+հազուստ**, **վերջին+հազուստ**, շորահոտ+կրակ, **երկու+հազուստ**, ինչպես նաև **հազուստ+որոկէ ածական** լեզվամշանչողական կաղապարները: Այս ԴՄ-ների շարքում քանակական առումով գերակշռություն ունի գրպան, ջեր բաղադրիչ պարունակող ԴՄ-ները, որոնք բարեկեցության բարձր աստիճանի, **հարստության** նշան են, եթե գրպան/ջեր բաղադրիչը լրացված է **լի,** **լիքը,** **հասպ** ածականներով (**լիքը գրպանով, հասպ գրպան**), և **աղքագություն՝ դարպարկ, ծակ, բոռ, լղար, խոռով** բացասական հարանշանակություն ունեցող

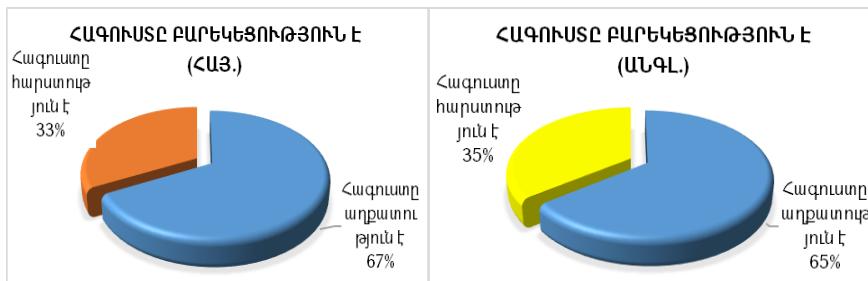
*Երկու լեզվում ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ և ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՍԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆ և փոխարերություններն ամենածավալուն են, ուստի ներկայացնում ենք դրանք առկայացնող ԴՄ-ների քանակական տվյալները:

ածականներով լրացվելու դեպքում (**դարպարկ գրպանով, գրպանը ծակ,** ջերը մի բռո չեթ չփեսնել, ծեռքը գրպանից խոռվ լինել): Հայերենում Հսկուսը բարեկետութեազուն է փոխաբերությունն առկայանում է նաև շապիկ, չուկ/ջուկ կարկափան, շորահով, օծիք, գոտի, հալավ բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ներում՝ վերջին շապիկը բարչխնայել՝ ամեն ինչ, բոլորը, ինչ ունի բարչ, չխնայել, չուկ/ջուկ ու փալաս՝ ինը ու մաշված շորեր, թելը բաշես՝ **հազար կարկափան կթափիվ(ժող.)**՝ հազի շորերը շաբ իին են, մաշված են, բունը երես (այրես)/ վառես՝ շորահով չի գա (բրբ.)՝ շաբ չքավոր, մերկ, հագուստից զուրկ և այլն:

Անգլերենում բարեկեցության ցուցիչ են **pocket** (20%), **shoestring** (12%), **coat** (12%), **cap** (8%), **shirt** (8%), **sleeve** (8%), **belt** (16 %), **stocking** (8 %), **velvet** (8 %), **hat** (4%) բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ները: Ի դեպ, պետք է նկատել, որ դրանք գրեթե հավասարապես են բաշխված, և միայն մի փոքր տոկոսային առավելություն ունի **pocket** բաղադրիչը և նրանով կազմված ԴՄ-ները՝ **deep pocket(s)**՝ հարուստ, գրպանը լիքը, **empty pocket(s)**՝ գրպանը դարպարկ, անփող, աղքաղ, **tighten/ pull in/draw in/one's belt**՝ ծգել գոտիները, թիզ ուրեմն, թիզ դրամ ծախսել, խնայել, **Joseph's coat**՝ բազմագույն, հարուստ, թանձարժեք, պաշտոնական հագուստ, **on a shoestring**՝ շաբ թիզ գումարով, **shoestring budget**՝ փոքր բյուջե, սուր միջոցներ, **not to have a shirt to one's back**՝ ծայրահեռ աղքափության մեջ լինել/ընկնել և այլն:

Թեև ոսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ընդհանուր առմամբ երկու լեզուներում էլ ավելի մեծ քանակ են կազմում աղքատություն, քան հարստություն արտահայտող ԴՄ-ները, հայերենում առավել մեծ թվով (46 ԴՄ) ԴՄ-ներ են առկայանում Հսկուսը բարեկետութեազուն է փոխաբերությամբ: Անգլերենում առանձնացվել է 21 ԴՄ:

Գծապարկեր 2. Հսկուսը բարեկետութեազուն է սեռանիշ փոխաբերության դեսականիշ փոխաբերությունների գոկոսային հարաբերությունը

Ե՛կ հայերենում, և՛ անգլերենում Հսկուսը բարեկետութեազուն է փոխաբերությունը թանձական առումով ավելի շատ առկայանում է

գրապան/ջեր (64%) և **pocket** (20%) բաղադրիչով կազմված դարձվածային միավորներով:

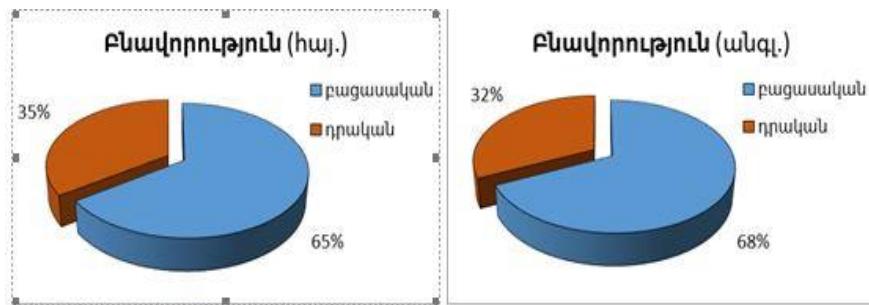
Յոթերորդ ենթագլխում (**«Հագուստը բնավորություն է»**) ուսումնասիրվում են **Հագուստը բնավորություն է** փոխարերությունն առկայացնող հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ները:

Հայերենում **Հագուստը բնավորություն է** փոխարերությունն առկայանում է **գրապան/ջեր** (25%), **փեշ** (17%), **շապիկ** (8%), **դիմակ** (7%), **շոր/զգեստ** (7%), **քող** (7%), **գդակ/փափախ** (7%), **օձիք** (5%), **տրեխ** (3%), **ակնոց** (3%), **մաշիկ/կոշիկ/սոլի** (3%), **թաշկինակ** (2%), **լաշակ** (2%), **աստառ** (1%) և հագուստի պարագաներով և հագուստի բացակայությամբ՝ **դրկոր** (2%) բաղադրիչով կազմված՝ ‘ԴՄ-ներում’ **փեշերը լիզել՝** սպորտանակ, սպորտարշություն անել, քժնել, **փեշը կեղդորս** (**խակց.**)՝ անազնիվ, վաղ վարը ու բարքի դեր, **լաշակ չունենալ** (**բրբ.**)՝ անսամոթ լինել, **արև լինի,** **թաշկինակը դրաս փարայով կչորացնել՝** սարսափելի ժամանակ է, չկամ է, անբարյացկամ է, ոչ որի լավություն չի անում, **դիմակ դնել/ կրել/հագնել՝** իր հսկական էլությունը ծածկել, կեղծել, **հագի շապիկը չխնայել՝** ամեն ինչ դրա, չխնայել, **սարքանին դրեխս հազցնել՝** ճարպիկ, խորամանկ լինել, **դրկոր մարմնին կապու շալակելը պակաս լինել՝** իր վիճակին, դրույթանը անհամապարասիսն բան կապարել և այլն:

Անգլերենում **Հագուստը բնավորություն է** փոխարերությունը հիմնականում առկայանում **boot/shoe** (23%), **hat** (12%), **glove** (10%), **button** (8%), **coat** (8%), **shirt** (8%), **collar** (6%), **pocket** (6%), **cap** (4%), **belt** (4%), **trousers** (4%), **blouse** (2%) և **sleeve** (2%) բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ներում՝ **high hat**՝ մեծամիզ, **throw one's cap over the mill/windmill**՝ թեթևամկություն անել, անխոհեմ /անշրջահայաց լինել, **wear belt and suspenders**՝ շրջահայաց, զգոյշ լինել, **cut one's coat according one's cloth**՝ ուղերդը վերմակի չափով մեկնել, **give the shirt off one's back**՝ վերջին ունեցածն էլ չխնայել, **keep one's shirt on**՝ հանգիստ լինել, պահպանել հանգստություն և այլն:

Վերլուծված ԴՄ-ներում հագուստի տարբեր պարագաներ մարդկային տարբեր որակների ցուցիչ են, այսպես՝ **դիմակը** հիմնականում արտահայտում է **կեղծավորություն**, **գրպանը**՝ մեծահոգություն, ժամանակային, **քողը**՝ աչքարացություն, անբարյականություն, **boot**՝ համառություն, մեծամտություն, **glove**՝ համառություն, **hat**՝ հետամնացություն, դատարկախտություն, գաղտնապահություն և այլն:

Գծապատկեր 3. Հսգուստը բնավորություն է փոխաբերությունն առկայացնող ԴՄ-ների հարաբերությունը՝ ըստ բնավորության դրական և բացասական գծերի

Ուստամնասիրությունը ցոյց է տալիս, որ Երկու լեզուներում էլ ընդհանուր առմամբ, առավել մեծ քանակ են կազմում բնավորության բացասական, քան դրական գիծ արտահայտող ԴՄ-ները, հայերենում դրանց տոկոսային հարաբերությունն է՝ բացասական՝ 65%, դրական՝ 35%, իսկ անգլերենում՝ բացասական՝ 68%, դրական՝ 32%:

Հարկ է նշել նաև, որ Երկու լեզվի դարձվածային շերտում առկայանում է նաև **Հսգուստը Հռութեածակ** է տեսականից փոխաբերությունը՝ հայերենում՝ **փոխանը կապու ընկնել՝** սասպիր վախենալ, **փոխանը կրակ ընկնել՝** մի բանի հասնելու, մի բան անելու ցանկությունից վառվել, բորբոքվել վառվել, բորբոքվել, **սիրտը սև հագնել՝** դիմում, սգալ, վիշտ ապրել, իսկ անգլերենում՝ *one's heart sink into one's boots /shoes'* վախից սիրտը ուդերն ընկնել, *shake/shiver in one's boots /shoes'* վախից դողալ, *wear a black band/a mourning armband'* դիմում, մեկի մահը սգալ, վիշտ ապրել և այլ ԴՄ-ներում:

Երկու լեզվամշակույթներում էլ առկայանում է **Հսգուստը ՏԱՐԻՔԱՅԻՆ ԽՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ** է տեսականից փոխաբերությունը հայերենում, օրինակ, **Վարփիքային դարիք՝** 1.մանկական դարիք, 2.դեռևս չհասունացած, չկայացած, անհասություն մատնանշող, իսկ անգլերենում՝ **mutton dressed as lamb'** միջին կամ դարեց կին, որը հագնված է երիկասարդ կնոջն ավելի հարմար ոճով, հագլապես՝ երիկասարդ երևալու համար ԴՄ-ներով:

Հայ լեզվամշակույթում առկայանում է նաև **Հսգուստը ԿԱՇԱՌԵ** է փոխաբերությունը՝ **գրպանի օգնությանը դիմել՝** դրամով որևէ գործ հաջողացնել, **ՁԵՐԵՐԸ Լցնել (բրբ.)՝** կաշառել, կաշառք դրա, **ՁԵՐԸ դնել՝** կաշառել, կաշառք դրա, **գրպանները լցնել՝** կաշառք դրա, կաշառք վերցնել և այլ ԴՄ-ներում:

Եզրակացության մեջ ամփոփվում են ուսումնասիրության հիմնական արդյունքները.

1. Հագուատը յուրօրինակ նշան է: Հագուատի և զարդարանքի կոնկրետ պարագան, նրա գույնն ու ծելը, ինչպես նաև հագուատի ամբողջական համալիրը նշանակիչն է, իսկ դրանց մեկնաբանությունը նշանակյալն է, որը կարող է արտահայտվել կոնկրետ հասկացութիւնիցոցով: Ճանաչողական նշանագիտության լույսի ներքո հագուատի՝ որպես նշանային համակարգի, վերլուծությունը հնարավորություն է տալիս վերհանել լեզու-նշան-ճանաչողություն-մշակույթ աղեքսները:

2. Հագուատի գործառույթները բխում են մարդու հիմնական ափանքներից: Ընդորում, հագուատի և զարդարանքի կոնկրետ պարագան կարող է կատարել մեկից ավելի գործառույթ, բավարարել մարդու տարատեսակ պահանջմունքներ և ծառայել որպես նշան: Հագուատն ունի վեց հիմնական՝ պաշտպանության/ապահովության և հարմարավետության, սոցիալականացման, հաղորդակցական, ինքնության արտահայտման, ճանաչողական, գեղագիտական և զարդարանքի գործառույթներ, որոնք փոխկապված են, իսկ երբեմն նաև փոխպայմանավորում են միմյանց, իսկ առավել ընդգրկուն և բազմաբովանդակ են հաղորդակցական և ինքնության արտահայտման գործառույթները:

3. Տարազը կամ ազգային հագուատը խորհրդանշներից կազմված ինքնատիպ համակարգ է, որը լինելով ազգային մշակույթի նյութական կարևորագույն տարրերից մեկը, ինչպես նաև տվյալ ազգի բնօրրան-աշխարհագրական դիրքի, կլիմայական, տնտեսական, սոցիալական պայմանների, գրադարանների, արհեստագործության վերաբերյալ տեղեկատվության կրողը՝ արտացոլում է տվյալ լեզվակրի արժեհամակարգի հասկացական հիմքը և լեզվամտածողության բնորոշ գծերը: Եթե հայկական տարազը առանձնանում է պատմազգագրական շրջանների տարրեր տարազախմբերով և ազգային հագուատի հատակ կառուցվածքով, ապա աշխարհաքաղաքական հայտնի հանգամանքները թելադրում են, որ որպես բրիտանական ազգային հագուատ կարելի է դիտարկել Միացյալ Թագավորության մաս կազմող երկրների ազգային հագուատները, ինչպես նաև ազգային ծեսերի և, հատկապես, միապետական նշանակության ծիսակատարությունների ժամանակ բրիտանացիների կրած ավանդական հագուատը կամ հագուատի համալիրները:

4. Հագուատի բաղադրատարերը՝ ծավածքը, գույնը, նյութը, արտաքին հարդարանքը (զարդեր, սանրվածք, բեղեր, մորուք, դաշվածք և այլն) նույնպես նշաններ են: Դաշվածքները, հատկապես լեզվականացված դաշվածքները՝ որպես արտաքին հարդարանքի տարր, յուրատիպ նշաններ են: Դաշվածքների բնույթի, կառուցվածքի և խորհրդանշական իմաստների վերլուծությունը լեզվամշակութային համատեքստում հնարավորություն են

ընծեռում վերհանել անձի ինքնության վերաբերյալ մշակութային տեղեկատվություն:

5. **Հայերեն հագուստ** բաղմասատային խոմքը ներկայանում է առավել փոքրաթիվ բառամթերքով 16 բառ՝ անզերենի 32 բառի համեմատությամբ (1:2 հարաբերությամբ), սակայն հայերեն **հագուստ** իմաստային դաշտում առկայանում է թվով 22 իմակ (որից 7-ը բացակայում են անզերենում), իսկ անզերենում՝ 23 իմակ (որից 11-ը բացակայում են հայերենում): Երկու լեզվամշակույթներում էլ **հագուստ** բաղմասատային խմբում առկայանում են ինքնության տարբեր ցուցիչներ. հայերենում՝ **ազգային/մշակութային, սեռային (առավելապես՝ կին), կրոնական, մասնագիտություն, անբարեկեցություն, հոգեվիճակ, հասարակական դիրք, հասարակական կարգավիճակ, բնավորության բացասական գիծ և տարիք** ինքնության ցուցիչները (9), իսկ անզերենում՝ **ազգային/մշակութային, սեռային (կին, տղամարդ), կրոնական, մասնագիտություն, բարեկեցություն /անբարեկեցություն, բացասական հոգեվիճակ, հասարակական դիրք՝ արքունական պատկանելիություն, ազնվականություն, ինչպես նաև ժամանակաշրջանի, վայրի, նորածնության վերաբերություն ունեցող ցուցիչները** (10): Հայերեն **հագուստ** բաղմասատային խմբում արտահայտված չէ **ազնվականություն, արքունական պատկանելիություն, ինչպես նաև ժամանակաշրջանի, վայրի, նորածնության վերաբերություն ունեցող ինքնության ցուցիչները, իսկ անզերեն **clothes** բաղմասատային խմբում չեն առկայանում **հասարակական կարգավիճակ, տարիք և բնավորություն** ինքնության ցուցիչները:**

6. **Հագուստ, հագուստի պարագաներ, գոյն մատնանշող, ինչպես նաև հագուստի նորածնությանը** վերաբերող նորաբանությունները ժամանակակից հայերեն և անզերեն բառամթերքում զգայի տեղ են զբաղեցնում՝ որպես **հագուստ** բաղմասատային հարացուցում նոր բառերի ձևավորման և տարածման գործնկացների լեզվամշակութային արդի միտումներ: Հայերենում դիտարկված նորաբանությունների մեջ քանակապես գերիշխում են փոխառությունները, որոնք առավելապես փոխառված են անզերեն բառաբարդման և ածանցման միջոցով ստեղծված նորաբանություններից, իսկ անզերենում փոխառված են խտալերենից և ֆրանսերենից: Երկու լեզուներում էլ դիտարկված նորաբանությունները հագուստի նոր տեսակների, պարագաների, գոյնի լեզվական նշաններ են, որոնք արտացոլում են հագուստի և հագուստի նորածնության ոլորտի և, ընդհանուր առմամբ, երկու ժողովուրդների աշխարհի լեզվական պատկերի փոփոխությունները:

7. **Հագուստ** մշակութային նշանը նյութական աշխարհից փոխառեղվում է բնական լեզվի նշանային ոլորտ՝ դառնալով լեզվական նշան, և կիրառվում դարձվածային նշանի տարածքում՝ փոխաբերական

կաղապարմամբ: Հագուստ, հագուստի պարագա, գոյն մատնանշող բաղադրիչներով կազմված հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ներում առկայանում է **ՀԱԳՈՒՏԸԸ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ** և սեռանիշ փոխաբերությունը, որի համար առանձնանում են մի շաք տեսականիշ փոխաբերություններ. ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ/ԱՉԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ Է, ՀԱԳՈՒՏԸԸ ԿՐՈՒԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ Է, ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՍԵՌԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ Է, ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԿԱՆ ԴԻՐՔ Է, ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՄԱՍՏԱԿԻՑՈՒԹՅՈՒՆ Է, ՀԱԳՈՒՏԸԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ Է, ՀԱԳՈՒՏԸԸ Է և այլն:

ա) **ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ/ԱՉԳԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ** Է տեսականիշ փոխաբերությունը լեզվում հիմնականում արտահայտվում է իրակությունների միջոցով, որոնք ել հենց ազգային ինքնության ցուցիչ են: Հայերենում այդպիսի իրակություններ ներառող ԴՄ-ներում **հագուստ** նշանն արտահայտված է հիմնականում **գոգնոց, լաշակ, գդակ/գլխարկ/փափախ, գորի,** իսկ անգլերենում՝ *crown, collar, stocking, coat, hat* հագուստի պարագաններով, ինչպես նաև դրանց գոյներով:

բ) **ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՀԱՍՏԱՐԱԿԱԿԱՆ ԴԻՐՔ** Է տեսականիշ փոխաբերությունն առկայանում է վերադասության և ստորադասության ցուցիչ **հագուստ, հագուստի պարագա, հագուստի գոյն** պարունակող հայերեն և անգլերեն ԴՄ-ներում: Երկու լեզվում էլ ստորադասության նշան է անփորձությունը: Հայերենում վերադասության նշան է փորձառություն, հմտություններ, խելք ունենալու պարագան, իսկ անգլերենում՝ բարեկեցիկ կարգավիճակը, արդունական ընտանիքին պատկանելը, ընտանիքում գիշավորը ինելք:

գ) **ՀԱԳՈՒՏԸԸ ԿՐՈՒԱԿԱՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ** Է փոխաբերությունը հայ և բրիտանական լեզվամշակույթներում զգայի տարբերություններ չի դրսնորում, քանի որ երկու մշակույթներն ել հիմնականում կրում են կրոնական նույնանման պատկերացումներ և ընկալումներ, սակայն որոշակի տարբերություններ են դրսնորում հագուստի տարրերի ծնավորման, համարդուման, ինչպես նաև ծիսակարգային այն առանձնահատկությունների առումով, որոնց հիման վրա տվյալ հագուստի պարագան օժտվել է այս կամ այն խորհրդանշային իմաստով:

դ) Երկու լեզվամշակույթներում առկայացող **ՀԱԳՈՒՏԸԸ ՍԵՌԱՅԻՆ ԻՆՔՆՈՒԹՅՈՒՆ** Է տեսականիշ փոխաբերությունը որոշակի նմանություններ է դրսնորում երկու լեզուների ԴՄ-ներում: Եվ՝ հայ, և՝ բրիտանական լեզվամշակույթում կան երկու սերի վերաբերություն ունեցող ԴՄ-ներ, սակայն հայերենում տղամարդու վերաբերություն ունեցող ԴՄ-ները հիմնականում տղամարդկային **հատկանիշների** կամ դրանց բացակայության ցուցիչ են, իսկ անգլերենում՝ ամուսնացած լինելու, կնոջ, մոր տիրապետության տակ լինել/չլինելու ցուցիչ: Կնոջ վերաբերություն ունեցող ԴՄ-ները հայերենում **կնոջ** ամուսնացած լինելու, իսկ անգլերեն ԴՄ-ները՝ **աշխատող, կիրթ կին լինելու** նշան են:

Ե) Հայերենում **ՀԱԳՈՒՏԸ** ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ Է ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆ Առկայացնող դարձվածային միավորներն առավելապես պատկանում են լեզվի խոսակցական շերտին: Երկու լեզվամշակույթներում էլ ՀԱԳՈՒՏԸ ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ Է ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆ Առկայացնող ԴՄ-ների շարքում մեծաթիվ են գինվորական վերաբերություն ունեցող ԴՄ-ները:

գ) ՀԱԳՈՒՏԸ ԽՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Է ԱԵՌՈՎԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ Է ՄԵԽԱԿԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆ ԱԵՌՈՎԱՆԻ ԴԱՌՈՒՄ ՀԱԳՈՒՏԸ ՎԱՐՍՈՒԹՅՈՒՆ Է և ՀԱԳՈՒՏԸ ԱՐԵԱՏՈՒԹՅՈՒՆ Է ՄԵԽԱԿԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ համար: Երկու լեզուներում էլ առավել մեծ քանակ են կազմում աղքատություն, քան հարստություն արտահայտող ԴՄ-ները, հայերենում առավել մեծ թվով (46 ԴՄ) ԴՄ-ներ են առկայացնում ՀԱԳՈՒՏԸ ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅՈՒՆ Է ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆ՝ անգլերենի համեմատությամբ (21 ԴՄ): Սակայն հայերեն հագուստ, հագուստի պարագա և նույնիսկ դրա պատրաստման նյութ մատնանշող բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ներում առկայանում է նաև ՀԱԳՈՒՏԸ ՎԱՐՍՈՒՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ Է ՄԵԽԱԿԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆ:

է) ՀԱԳՈՒՏԸ ԲՆԱԿՈՐՈՒԹՅՈՒՆ Է ՄԵԽԱԿԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅԱՆ ցուցիչ են հայերեն և անգլերեն հագուստ, հագուստի պարագաներ մատնանշող բաղադրիչներով կազմված, իսկ հայերենում՝ նաև հագուստի բացակայություն (մերկություն) արտահայտող բաղադրիչներով կազմված ԴՄ-ները: Հագուստի տարրեր պարագաներով կազմված ԴՄ-ները հիմնականում արտահայտում են տարրեր հատկանիշներ: Երկու լեզուներում էլ առավել մեծ քանակ են կազմում բնավորության ոչ թե դրական, այլ բացասական հատկանիշ արտահայտող ԴՄ-ները, հայերենում դրանց տոկոսային հարաբերությունն է՝ բացասական՝ 65%, դրական՝ 35%, իսկ անգլերենում՝ բացասական՝ 68%, դրական՝ 32%:

ը) ՀԱԳՈՒՏԸ ԽՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Է ԱԵՌՈՎԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆ Երկու լեզվամշակույթներում ներկայացված է նաև ՀԱԳՈՒՏԸ ՀՈԳԵՎԻՃԱԿ Է, ՀԱԳՈՒՏԸ ՏԱՐԻՔԵԱՅԻ ԽՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ Է ՄԵԽԱԿԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՎ, սակայն հայ լեզվամշակույթում առկայանում է նաև ՀԱԳՈՒՏԸ ԿԱՇԱՐ Է ՄԵԽԱԿԱՆԻ ՎԻԴԻՎԱՐԵՐՈՒԹՅՈՒՆ:

Այսպիսով, հագուստը որպես նշանային համակարգ թե՛ հայ, թե՛ բրիտանական լեզվամշակույթներում դրսևորում է ինչպես հասկացական և արժեքային նմանություններ, այնպես էլ տարրերություններ՝ կապված պատմական զարգացումների, մշակութային, սոցիալական, տնտեսական և այլ գործոնների հետ: Հագուստ նշանի ուսումնասիրությունը թույլ է տալիս վերհանել Երկու ազգերի ընդհանրական մտածողության որոշակի կաղապարներ, ուստի և կարևորվում է դրանց գորգադրական քննությունը, քանի որ այն կարող է պատասխան տալ տարաբնույթ հարցերի՝ ժամանակակից բազմազգ հասարակության համար ընկալելի դարձնելով

հագուստ նշանի կաղապարումը տարբեր լեզվամշակույթներում: Նույնիսկ ներկային՝ գլոբալացման և «համագետավորման» աշխարհակարգում **հագուստն** այն նշաններից է, որ կարող է տարածովյա տեղեկատվություն հաղորդել այս կամ այն ազգի, ժողովրդի, լեզվակրի ինքնության մասին:

Եզրափակելով՝ նշենք, որ հագուստը՝ որպես յուրատեսակ նշանային համակարգ, լայն ընդգրկում ունի, և մեկ ատենախոսության շրջանակներում հնարավոր չէ անդրադառնալ դրա բոլոր առանձնահատկություններին և լեզվականացման բոլոր ձևերին, հետևապես ստացված արդյունքներն ու մշակված լեզվանյութը կարող են հիմք լինել հետագա ուսումնասիրությունների համար:

Աշխատանքի հիմնադրույթներն արտացոլված են հետևյալ հրապարակումներում.

1. The Notion of Cultural Identity in English and Armenian Phraseological Units Containing Names of Clothes // *Բանբեր*, 1(19), Երևան, ԵՊԼՀ, Լինգվա հրատ., 2012, էջ 12-18 (համահեղինակ՝ Գ. Եղիազարյան):
2. «Հագուստը բարեկեցություն է» փոխարերությունը հայ և բրիտանական ազգային/մշակութային ինքնության համատեքստում // *Բանբեր*, 1(27), Երևան, ԵՊԼՀ, Լինգվա հրատ., 2013, էջ 229-243:
3. The Metaphor "Clothing is Human Character" in the Context of Armenian and British Cultural Identities // Сборник материалов Международной заочной научной конференции «Культура. Перевод. Толерантность.» Министерство образования и науки РФ, Федеральное гос. автономное образ. учр. высшего профес. образ. «Северо-Кавказский Федеральный Университет», 15 марта, 2013, Ставрополь, էջ 123-129 (համահեղինակ՝ Գ. Եղիազարյան):
4. «Հագուստ» հասկացույթն առկայացնող ճանաչողական փոխարերություններն անգիրենում և հայերենում // *Բանբեր*, 1(28), Երևան, ԵՊԼՀ, Լինգվա հրատ., 2013, էջ 188-200:
5. Clothing as a Sign System // *Բանբեր*, 1 (42), Երևան, ԵՊԼՀ, Լինգվա հրատ., 2017, էջ 466-474:
6. «Հագուստը հասարակական դիրք է» ճանաչողական փոխարերության առկայացումն անգիրեն և հայերեն դարձվածային միավորներում// *Բանբեր*, 1 (48), Երևան, ԵՊԼՀ, Լինգվա հրատ., 2019, էջ 105-113:
7. Neologisms Denoting Clothes in English and Armenian // *Բանբեր*, 1 (58), Երևան, ԲՊՀ, Լինգվա հրատ., 2021, էջ 168-177:
8. Linguocultural Analysis of English and Armenian Lettering Tattoos// *Интернаука: электрон. научн. журн.* 2022. № 39(262). URL: <https://internauka.org/journal/science/internauka/262>

DOI:10.32743/26870142.2022.39.262.346185

Ruzan Levon Museyan
CLOTHES AS A SIGN SYSTEM
IN ARMENIAN AND BRITISH LINGUOCULTURES

Dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Philological sciences, in the specialty 10.02.02 - "General and Comparative Linguistics".

The defense of the thesis will take place on 8 December 2022 at 11:00 at the SCC (Supreme Certifying Committee) of RA's specialized council 059 of "Slavic Languages" in V. Brusov State University (address: Yerevan 0002, Tumanyan 42)

Summary

The present dissertation is devoted to the study of clothing as a sign system in Armenian and British linguocultures.

The **linguistic material** of the research comprises the lexicosemantic groups of Armenian *հագուստ* (16 words) and English **clothes** (32 words), 67 Armenian and 70 English neologisms denoting clothes, as well as 300 Armenian and 290 English phraseological units (PhUs) with the components denoting clothes, clothing accessories, clothing color have been extracted and analyzed.

The **topicality of the research** is determined by the fact that the analysis of clothes as a sign system in the context of cognitive semiotics and cognitive metaphor, as well as highlighting and comparing its place and role in Armenian and British linguocultures, is of great interest in the current paradigm of linguistic studies.

The **aim of the research** is not only to study the lexicosemantic paradigm of the words denoting clothes, clothing accessories, color of clothing and the PhUs with these components as a part of the sign system in Armenian and British linguocultures, but also to contribute to the confirmation of the opinion that the study of clothing as a complex sign system can serve as a basis for bringing out similarities and differences in Armenian and British national worldview.

To achieve this aim, the following **objectives** have been set forth:

- to study the analytical toolkit provided by semiotics, linguistics, cognitive semiotics and cognitive metaphor, the nature of sign, linguistic sign and signification by analyzing the theories offered by different scholars, as well as to define the conceptual apparatus of the dissertation,
- to bring out and compare the perceptions of **clothes** as a sign in Armenian and British linguocultures analyzing clothes as a sign, national clothes and accessories as a unique symbolic system, as well as Armenian and English

lettering tattoos as identity signs and as bearers of culturally marked information,

- to analyze and compare the verbalization peculiarities of the signifier **clothes** and the semantic field of the signified **clothes** in two linguocultures through a comprehensive analysis of the lexicosemantic paradigm of **clothes** and the means of verbalization of the **clothes** sign in Armenian and English,
- to investigate Armenian and English PhUs with the component expressing clothes, clothing accessories, clothing color that actualize the cognitive metaphor **CLOTHING IS IDENTITY** and to provide some insight into the structure of their metaphorical mapping and the role of linguistic and extralinguistic factors in two linguocultures.

The **scientific novelty of the research** is determined by the comparative analysis of **clothes** as a sign system in the light of relatively new linguistic directions: cognitive semiotics and cognitive metaphor to bring out similarities and differences in its perception in Armenian and British linguocultures. For the first time an attempt has been made to investigate clothing elements, national costumes, adornments and tattoos as a symbolic system emphasizing their linguistic representations, as well as to analyze and compare the verbalization peculiarities of the signifier **clothes** and the semantic field of the signified **clothes** in two linguocultures through a comprehensive analysis of the lexicosemantic paradigm of **clothes** and the means of verbalization of the **clothes** sign in Armenian and English linguocultures.

The **theoretical significance of the research** is validated by the fact the conclusions drawn as outcomes of the investigation can contribute to the further studies of other sign systems, the development of the methodology of comparative sign studies within the framework of cognitive semiotics, linguocultural studies and cognitive linguistics.

The **practical value of the research** is conditioned by the fact a toolkit is developed for further interdisciplinary studies of cognitive semiotics, a comprehensive material is presented for compiling dictionaries, courses and practical manuals on semiotics, linguistics, cognitive linguistics, intercultural communication and English and Armenian comparative semantics. The results of the research can also be used in the design of clothes in fashion houses, in the creation of travel guides and for other practical purposes.

The dissertation consists of an introduction, four chapters with relevant sub-chapters, a conclusion, references and two appendixes.

Рузан Левоновна Мусеян
ОДЕЖДА КАК ЗНАКОВАЯ СИСТЕМА
В АРМЯНСКОЙ И БРИТАНСКОЙ ЛИНГВОКУЛЬТУРАХ

Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.02 - «Общее и сравнительное языкознание». Защита диссертации состоится 8 декабря 2022 года в 11:00 на заседании специализированного совета 059 ВАК РА («Славянские языки»), действующего в Государственном университете им. В. Брюсова, по адресу г. Ереван 0002, ул. Туманяна 42.

Резюме

Настоящая диссертация посвящена изучению одежды как знаковой системы в армянской и британской лингвокультурах.

Лингвистическим материалом исследования являются лексико-семантические группы армянского «հագուստ» (16 слов) и английского «clothes» (32 слова), 67 армянских и 70 английских неологизмов, обозначающих **одежду**, а также 300 армянских и 290 английских фразеологических единиц (ФЕ) с компонентами обозначающими **одежду, аксессуары для одежды, цвет одежды**.

Актуальность исследования обусловлена тем, что анализ **одежды** как знаковой системы в контексте когнитивной семиотики и когнитивной метафоры, а также выделение и сопоставление ее места и роли в армянской и британской лингвокультурах представляет большой интерес в современной парадигме лингвистических исследований.

Цель исследования заключается не только в изучении лексико-семантической парадигмы слов, обозначающих **одежду, аксессуары, цвет одежды** и ФЕ с этими компонентами в качестве знаковой системы в армянской и британской лингвокультурах, но и в подтверждении мнения о том, что изучение **одежды** как сложной знаковой системы может служить основой для выявления сходств и различий в армянском и британском национальных мировоззрениях.

Для достижения этой цели были поставлены следующие **задачи**:

- изучить аналитический инструментарий, предоставляемый семиотикой, лингвистикой, когнитивной семиотикой и теорией когнитивной метафоры, а также природу знака, языкового знака и значения путем анализа теорий, предложенных разными учеными.
- выявить и сопоставить восприятие одежды как знака в армянской и британской лингвокультурах, анализируя одежду как знак, национальную одежду и аксессуары как уникальную символическую систему, а также

армянские и английские надписи-татуировки как знаки идентичности и как носители культурно маркированной информации.

- проанализировать и сопоставить особенности вербализации означающего «одежда» и семантического поля означаемого «одежда» в двух лингвокультурах посредством комплексного анализа лексико-семантической парадигмы **одежды** и средств вербализации знака «одежда» в армянском и английском языках,
- исследовать армянские и английские ФЕ с компонентами, обозначающими **одежду, аксессуары, цвет одежды**, которые актуализируют когнитивную метафору **ОДЕЖДА - ЭТО ИДЕНТИЧНОСТЬ**, и дать некоторое представление о структуре их метафорического отображения и роли языковых и экстралингвистических факторов в двух лингвокультурах.

Научная новизна исследования определяется сравнительным анализом одежды как знаковой системы в свете таких относительно новых лингвистических направлений как когнитивная семиотика и теорией когнитивной метафоры, чтобы выявить сходства и различия в ее восприятии в армянской и британской лингвокультурах. Впервые предпринята попытка исследовать элементы одежды, национальные костюмы, украшения и татуировки как символическую систему, подчеркивая их языковую репрезентацию, а также проанализировать и сопоставить особенности вербализации означающего «одежда» и семантического поля означаемого «одежда» в двух лингвокультурах путем комплексного анализа лексико-семантической парадигмы **одежды** и средств вербализации знака **одежды** в армянской и английской лингвокультурах.

Теоретическая значимость исследования подтверждается тем, что выводы, сделанные по результатам исследования, могут способствовать дальнейшему изучению других знаковых систем, развитию методологии сопоставительного анализа знаков в рамках когнитивной семиотики, лингвокультурологии и когнитивной лингвистики.

Практическая ценность исследования обусловлена тем, что разработан инструментарий для дальнейших междисциплинарных исследований когнитивной семиотики, представлен обширный материал для составления словарей, курсов и практических пособий по семиотике, когнитивной лингвистике, межкультурной коммуникации и сравнительной семантики армянского и английского языков. Результаты исследования также могут быть использованы при проектировании одежды в домах мод, при создании путеводителей и в других практических целях.

Диссертация состоит из введения, четырех глав, заключения, библиографии и двух приложений.

